

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

КОМІСАРЧУК Руслан Васильович

УДК 343.985:343.37

**ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ ФАКТІВ НЕЗАКОННОЇ
ПРИВАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО
ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА**

Спеціальність: 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеській національній юридичній академії Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
ТИЩЕНКО Валерій Володимирович,
Одеська національна юридична академія,
завідувач кафедри криміналістики

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ВОЛОБУЄВ Анатолій Федотович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, професор кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії;

доктор юридичних наук, професор
КЛИМЕНКО Ніна Іванівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри криміналістики

Захист відбудеться 22 січня 2009 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської національної юридичної академії за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2

Автореферат розісланий 19 грудня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

П.П. Музиченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перехід до ринкової економіки і пов'язане з цим процесом роздержавлення власності супроводжується кримінальними тенденціями. Як свідчать дані статистики, кількість злочинів у вказаній сфері зросла у порівнянні з кінцем 90-х років більш ніж у 6 разів, і їх рівень залишається стабільним. Так, якщо в 1996 р. було зафіксовано 476 злочинів у сфері приватизації, то вже у 2001 р. - 2882, у 2006 р. - 2835, у 2007 р. - 2762. На перший погляд ці показники можуть вказувати на спад кількості вказаних злочинів у сфері приватизації. Проте до уваги потрібно взяти той факт, що кількість об'єктів, які виносилися в останні роки на приватизацію, значно зменшилася.

Слід зазначити, що в процесі приватизації державної і комунальної власності була вчинена велика кількість злочинів посадовцями різного рівня, на яких покладено вирішення питань роздержавлення власності. Процес приватизації також був неодноразово використаний іноземними фірмами для ослаблення і навіть усунення українських товаровиробників на світовому ринку. Діючи від власного імені, а також доручаючи вчинення удаваних майнових операцій своїм контрагентам, зарубіжні підприємці не прагнуть стати стратегічними інвесторами для України, зацікавленими в модернізації її промисловості. Велика їх частина це фондові «спекулянти», які переслідують власний тимчасовий фінансовий інтерес. Законодавчі заходи протидії несумлінній участі іноземних «портфельних інвесторів» на практиці не реалізуються зовсім.

Указані факти незаконної приватизації завдали значного збитку національним інтересам України, її безпеці, відбулося зниження випуску вітчизняної продукції, розграбовані національні багатства, а економіка країни виявилася залежною від міжнародного валютного фонду (МВФ) і діяльності керівництва найбільших акціонерних товариств відповідних монополістів.

Кримінальні наслідки обвапної приватизації доведеться розглядати й надалі: по-перше, багато цих злочинів залишилися латентними, внаслідок цього аналіз кримінальних дій минулих злочинів, не виявлених в процесі їх вчинення, потребує реалізації принципу невідворотності покарання; по-друге, як показує процес перехідного періоду, при зміні форм власності спостерігається перерозподіл власності, у тому числі й кримінальний, тому досвід боротьби зі злочинністю в період приватизації поза сумнівом буде використовуватись і надалі; по-третє, передумови негативних процесів у подальшому реформуванні економіки, безумовно, доведеться шукати в прорахунках та недосконалості проведеної приватизації.

Вивчення практики розслідування злочинів, вчинених у сфері приватизації, показує, що вона містить певні істотні недоліки. До них можна віднести: неправильну кваліфікацію протиправних діянь працівників державних і комунальних органів, установ і т.д.; неякісну і неповну

перевірку первинної інформації і несвоєчасне порушення кримінальної справи; недостатньо чітке визначення кола обставин, що підлягають встановленню; обмеженість у використанні методичних прийомів і засобів розслідування даних злочинів; недоліки, пов'язані з незнанням суб'єктами розслідування специфіки механізму приватизації, а відповідно криміналістичних особливостей злочинної діяльності посадовців у даній сфері та інших суб'єктів приватизації. Все це призводить до того, що більшість кримінальних справ не доходить до стадії судового розгляду.

Зазначені криміногенні чинники у сфері приватизації зумовлюють необхідність проведення відповідних правових та криміналістичних досліджень. Теоретичну основу для цього створили наукові розробки криміналістів, які досліджували проблеми методики розслідування злочинів, в тому числі, проти власності, у сфері економіки та посадових зловживань: Ю. Аленіна, Л. Аркуші, В. Басая, В. Бахіна, В. Берназа, Р. Белкіна, П. Біленчука, І. Возгріна, А. Волобуєва, В. Гончаренка, А. Дулова, А. Іщенко, Н. Клименко, О. Колесніченко, В. Коновалової, І. Котюка, В. Кузьмічова, В. Лисенка, А. Лубіна, І. Лузгіна, Г. Матусовського, В. Образцова, В. Поповича, М. Салтєвського, В. Тіщенко, С. Чурілова, В. Шепітька, А. Шмоніна, М. Яблокова та інших вчених.

Але цілий спектр вагомих для теорії та практики питань методики розслідування фактів незаконної приватизації залишається недослідженим. Це пояснюється тим, що криміналістичні проблеми розслідування злочинів вчинених у процесі приватизації розглянуті фрагментарно і в межах загального класу економічних злочинів не охоплюють усіх аспектів важливих проблем криміналістичної методики.

Недостатність наукових розробок методики розслідування зазначеної категорії злочинів негативно позначається на якості їх розслідування.

Все це свідчить про науково-теоретичну та практичну значущість досліджуваних в роботі проблем.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Теоретичні та практичні проблеми дисертації ґрунтуються на положеннях Указу Президента «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії **корупції**» від 18.11.2005 р. за № 1615/2005.

Робота відповідає також «Пріоритетним напрямкам наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення та впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ на період 2004-2009 роки» (пп. 100, 115), затверджених Наказом МВС України від 05.07.2004 р. за № 755, планам наукових досліджень Одеської національної юридичної академії у відповідності до теми «Правові проблеми становлення та розвитку сучасної Української держави» (Державний реєстраційний номер 0101U001195) та є складовою частиною наукових досліджень кафедри криміналістики Одеської національної юридичної академії за темою: «Криміналістичні проблеми розкриття та розслідування злочинів в сучасних умовах».

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в тому, щоб за результатами аналізу спеціальної літератури, нормативних актів, регулюючих процес приватизації, практики розслідування злочинів у даній сфері, статистичних даних та емпіричних матеріалів розробити основи криміналістичної методики розслідування злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна.

Досягнення вказаної мети в процесі дослідження забезпечувалося вирішенням таких основних завдань:

вказати на основні аспекти економіко-правового механізму процесу приватизації державного та комунального майна в Україні;

розробити криміналістичну класифікацію злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна, та дати їм криміналістичну характеристику;

показати особливості аналізу вихідної інформації, яка містить ознаки злочинів, що вчиняються у даній сфері та визначити коло перевірочних дій у відповідності до змісту типових слідчих ситуацій;

визначити коло обставин, що підлягають встановленню у справах про злочини, які вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна;

здійснити криміналістичний аналіз сприятливих та несприятливих вихідних слідчих ситуацій та розробити типові програми дослідження обставин злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна;

розробити у відповідності до типових слідчих ситуацій, у справах даної категорії, типові версії і тактичні завдання, що підлягають перевірці та вирішенню;

показати необхідність та шляхи використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна;

визначити організаційно-тактичні засади взаємодії правоохоронних та контролюючих органів при виявленні та розслідуванні фактів незаконної приватизації;

показати тактичні особливості окремих слідчих дій на початковому етапі розслідування злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна.

Об'єктом дослідження є злочинна діяльність, спрямована на незаконну приватизацію державного та комунального майна, та діяльність правоохоронних органів по розкриттю та розслідуванню зазначених злочинів.

Предметом дослідження є основи розслідування фактів незаконної приватизації державного та комунального майна.

Методологічну основу дослідження складають: філософські, загальнонаукові та спеціальні методи, вибрані з урахуванням поставленої мети, визначених задач, об'єкта і предмета дослідження.

Фундаментальну роль у дослідженні займає діалектичний метод пізнання, що дозволив з'ясувати, яку роль відіграє практика розслідування як в науковому криміналістичному дослідженні, так і в діяльності слідчого при виявленні та розслідуванні фактів незаконної приватизації; історико-правовий метод використано при дослідженні розвитку окремих теорій, концепцій, поглядів вчених — криміналістів з проблем методики розслідування (криміналістичної характеристики злочинів, етапів розслідування, тощо); системний підхід дозволив дослідити: чинне законодавство, практику його застосування під час розслідування злочинів у сфері приватизації; офіційні, наукові та бібліографічні джерела; узагальнення думок практичних працівників (суддів, прокурорів, слідчих) і науковців; структурно-функціональний - під час аналізу організаційних та тактико — психологічних засад провадження окремих слідчих дій та дослідження документів у кримінальних справах по фактах незаконної приватизації.

Використано також спеціальні методи: а) структурно-криміналістичні тобто методи побудови в криміналістиці певних систем (систем основних елементів планування розслідування злочинів; прийомів, що утворюють тактику слідчих дій; рекомендацій, що входять складовими елементами в структуру методики розслідування фактів незаконної приватизації державного та комунального майна); б) соціологічні та статистичні методи (анкетування працівників правоохоронних органів, групування, зведення, аналізу кількісних показників) — дозволили сформулювати та обґрунтувати теоретичну та емпіричну базу дослідження.

Емпіричну базу дослідження становлять систематизований статистичний матеріал Міністерства внутрішніх справ України та вибіркового аналізу матеріалів дослідної перевірки органів прокуратури та внутрішніх справ, слідчо-судової практики (аналітичні довідки прокуратури Вінницької області по виявленню злочинів в сфері приватизації за 2001-2007 рр.; аналітичні довідки про результати роботи підрозділів ДСБЕЗ УМВС України у Київській, Вінницькій та Одеській областях (дані, отримані при вивченні 70 архівних, та таких, що знаходяться в провадженні, кримінальних справ (37 епізодів злочинної діяльності)) про злочини в сфері приватизації державного та комунального майна порушених за ст.ст. 233-235, 364-366 КК України; аналітичні матеріали зібрані у судових органах міського та районного рівня в судах Києва, Вінниці та Одеси за 2001-2007 рр.; узагальнені результати опиту у формі анкетування оперативних працівників ДСБЕЗ УМВС України (207 респондентів) та працівників РВ ФДМ України (128 респондентів) у Київській, Вінницькій та Одеській областях; особисті спостереження дисертанта при проходженні стажування у ДСБЕЗ УМВС України у Вінницькій області та РВ ФДМ України у Вінницькій області (з 01.10.2007 р. по 01.12.2007 р.). Це дозволило виділити проблеми, які виникають в роботі правоохоронних, контрольних-наглядових органів та органів державного управління щодо приватизаційних процесів в Україні, запропонувати шляхи їх вирішення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером та змістом розглянутих питань дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням, в якому розглядаються основи розслідування фактів незаконної приватизації державного та комунального майна.

За результатами дослідження сформульовано ряд нових положень, висновків та пропозицій, які мають значення для науки та практики, відповідають вимогам наукової новизни і виносяться на захист. Зокрема,

вперше:

дано криміналістичну класифікацію злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна;

сформовано криміналістичну характеристику злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна;

визначена структура технології злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна, зокрема, способів їх вчинення з урахуванням об'єктів приватизації (предмета злочину);

визначено коло обставин, що підлягають встановленню у справах про зазначені злочини;

виділено та проаналізовано особливості вихідної інформації за ознаками злочинів, що вчиняються в даній сфері, та вказано на напрямки її перевірки в залежності від дослідчих ситуацій;

розроблено систему типових слідчих ситуацій та типових програм дослідження обставин, що характеризують початковий етап розслідування злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна;

виділені сприятливі та несприятливі для розслідування слідчі ситуації та засоби їх розв'язання;

побудовано версії і визначені тактичні завдання щодо відповідних слідчих ситуацій, та запропоновано алгоритм дій з їх перевірки і вирішення;

удосконалена:

типові засади організації початкового етапу розслідування та формування загальних типових версій;

тактичні положення щодо організації криміналістичних операцій з урахуванням відповідних слідчих ситуацій;

набули подальшого розвитку:

напрямки, форми оперативно-розшукового супроводу приватизаційних процесів та взаємодії правоохоронних структур під час розслідування;

рекомендації з використання спеціальних знань під час розслідування даної категорії справ;

тактичні положення щодо проведення окремих слідчих дій (слідчого огляду документів, обшуку, допиту обвинуваченого тощо).

Практичне значення одержаних результатів. Висунуті і обґрунтовані положення можуть бути використані у:

науковій сфері — як підґрунтя для подальшої розробки криміналістичних проблем при розслідуванні економічних злочинів;

сфері кримінальної політики - при визначенні заходів та об'єму кримінально-правового впливу на економічну злочинність на рівні законотворчої діяльності та правозастосування;

правозастосовній діяльності - при підготовці методик для правоохоронних органів України спрямованих на удосконалення розслідування злочинів, що вчиняються у процесі приватизації;

навчальному процесі - під час викладання курсу з «Криміналістики», при підготовці підручників та навчальних посібників, навчальних програм та у рамках професійної підготовки працівників правоохоронних відомств.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Матеріали дослідження розглянуті і схвалені на засіданні кафедри криміналістики Одеської національної юридичної академії. Окремі положення дисертаційного дослідження були оприлюднені: під час проведення Регіонального круглого столу «Окремі питання організації роботи органів прокуратури Одеської області в галузі міжнародного співробітництва та правової допомоги. Деякі питання прокурорського нагляду (при відмиванні, пошуку, арешті та конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом)» (прокуратура Одеської області, 15 червня 2005 р.); X-й звітній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу Одеської національної юридичної академії (м. Одеса, 22-23 квітня 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правовые традиции и их институционализация в Российской правовой системе» (Курський державний університет 26-27 жовтня 2007 р.); при проведенні занять з особовим складом у школі підвищення оперативної майстерності з оперативними працівниками підрозділів ДСБЕЗ УМВС України у Вінницькій області (жовтень 2007 р.); при обговоренні та затвердженні підсумків діяльності РВ ФДМУ по Вінницькій області (листопад 2007 р.); XI-й звітній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу Одеської національної юридичної академії (м. Одеса, 20 квітня 2008 р.); Міжнародному постійно діючому науково-практичному семінарі «Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів при розслідуванні злочинів у сфері господарської діяльності» (м. Ірпінь, Національний університет податкової служби України, 13 листопада 2008 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлені в 6 наукових статтях у збірниках, що входять до переліку наукових фахових видань, затверджених ВАК України, та у трьох тезах наукових конференцій.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють десять підрозділів, висновків (за розділами і загального), списку використаних джерел та трьох додатків (два акти впровадження

та зведена анкета соціологічного опитування). Повний обсяг дисертації - 236 сторінок, з них основного тексту - 193 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується вибір теми дисертації, її актуальність, мета і завдання дослідження, його наукова новизна, методологічна основа, основні положення, які складають новизну, теоретична і практична значимість одержаних результатів, їх апробація.

Перший розділ «Загальна характеристика злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна» складається з трьох підрозділів, в яких розглянуті правові основи приватизаційного процесу в Україні, його криміногенні чинники, основні риси, сутність та поняття злочинів, що вчиняються у процесі приватизації, їх криміналістичну класифікацію та структурні елементи криміналістичної характеристики даного виду злочинів.

У **підрозділі 1.1. «Еконаміко-правовий механізм приватизації державного та комунального майна в Україні»** розглянуті особливості приватизаційного процесу в Україні шляхом аналізу законодавчих актів, які встановлюють державну політику у сфері приватизації, регулюють порядок та механізм відчуження майна, що перебуває у державній та комунальній власності, на користь фізичних та юридичних осіб.

Вивчення приватизаційного законодавства та аналіз практики приватизації дають підстави вважати, що криміногенний потенціал української приватизації обумовлений сумісною дією складного комплексу факторів, серед яких слід виділити: 1) пов'язані із змістом самого процесу приватизації; 2) пов'язані з соціальними, економічними, політичними умовами реалізації приватизаційних програм в Україні; 3) обумовлені прийнятою концепцією, ідеологією приватизації, недосконалістю її правової бази; 4) пов'язані із загальними наслідками економічної злочинності у сфері приватизації. Ці фактори і визначають об'єктивну обстановку вчинення злочинів у процесі приватизації державного та комунального майна, їх знання створюють основу для розробки криміналістичної класифікації та криміналістичної характеристики.

У **підрозділі 1.2. «Поняття та сутність злочинів, що вчиняються в процесі приватизації державного та комунального майна. Їх криміналістична класифікація»** на підставі аналізу теоретичних та практичних досліджень сформовано поняття, сутність та ознаки даних злочинів, а також приводиться аналіз їх кількісно-якісних показників.

З 2001 р., з прийняттям нової редакції Кримінального Кодексу України, на сьогодні вже діють статті 233-235 К'К України, які передбачають відповідальність за конкретні злочини, що вчиняються у процесі приватизації. Але як до, так і на протязі тривалого ще часу після набрання

чинності новим КК України, зловживання у сфері приватизації отримували кримінально-правову оцінку за іншими статтями КК України.

У зв'язку з цим, аналіз кількісно-якісних показників злочинів у сфері приватизації за досліджуваний період свідчить про складну криміногенну ситуацію в даному напрямку. Так, робота проведена з картками обліку кримінальних справ у місцевих судах Києва, Вінниці, Кіровограда, Одеси за період з 2001 по 2007 роки, показала, що немає за цей період жодної (архівної чи хоча б в процесі розгляду) кримінальної справи за ст.ст. 233-235 КК України. В основному, як у судах так і в прокуратурах, у звітних документах в графі «приватизація» було визначено ст.ст. 190, 191, 209, 357, 364-368 КК України. Лише, починаючи з 2003 р. органами ДСБЕЗ УМВС України фіксуються факти незаконної приватизації за ст.ст. 233-235 КК України.

Криміналістична класифікація злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна, дозволяє згрупувати їх за змістовно-функціональними ознаками таким чином:

1. Базові злочини - безпосередньо пов'язані з приватизацією державного та комунального майна: ст.ст. 233-235 КК України.

2. Допоміжні злочини — спрямовані на забезпечення базової злочинної діяльності: а) проти власності: ст.ст. 185, 189-192, 194 КК України; б) у сфері господарської діяльності: ст.ст. 199, 202, 218-224, 230, 255 КК України; в) проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян: ст.ст. 345-355 КК України; г) у сфері службової діяльності: ст.ст. 364-370 КК України.

3. Супутні злочини що супроводжують факти незаконної приватизації і пов'язані з порушеннями у сфері господарської діяльності та у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку для отримання конфіденційної інформації: ст.ст. 203, 205, 208, 209, 212, 232-1, 359, 361, 362 КК України.

Така класифікація дає підстави для розробки загально-теоретичної концепції розслідування зазначених злочинів, яка відповідає сучасному стану розвитку теорії криміналістичної методики розслідування та потребам слідчих органів у боротьбі із економічною організованою злочинною діяльністю.

Виходячи з наведеного, та аналізу механізму процесу приватизації, злочини у даній сфері являють собою соціально-економічне деструктивне явище, яке проявляється у вчиненні винними особами умисних корисливих злочинів, безпосереднім об'єктом яких виступають відносини власності і відносини у сфері господарювання, з метою отримання незаконного доходу та для надання цим фактам легальної економічної діяльності.

У *підрозділі 1.3. «Структура криміналістичної характеристики злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна»* проведено аналіз різноманітних підходів до

виявлення і дослідження таких злочинів, який показує, що найбільш ефективними для досягнення вказаної мети є діяльнісний, системний і функціональний підходи.

Враховуючи зазначене, пропонується розглядати структуру криміналістичної характеристики злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна, у такому вигляді: 1) дані про особу злочинця; 2) відомості про предмет посягання; 3) дані про обстановку вчинення злочину (місце, час й інші умови вчинення злочину). 4) дані, що характеризують кримінальний механізм злочину.

Системний опис даних криміналістично-значущих елементів злочинів, які вчиняються у процесі приватизації, визначає зв'язки та відносини цих елементів, що обумовлює відповідну картину слідоутворення, джерела і характер доказової інформації. Так, характеристику особистості злочинця в сфері приватизації визначено через комплексну проблему людини та її діяльність, причинні зв'язки, мотивації індивідуальної кримінальної поведінки. В зв'язку з цим, криміналістично-значущі властивості особистості злочинця у процесі приватизації автором поділено на три групи: 1) біологічні: а) за віком; б) за статевими ознаками; 2) психічні, що свідчать про інтелект, емоційну і волюву сферу індивіда, освітній рівень; 3) соціальні, що характеризують суспільний статус суб'єкта злочину: професійна приналежність; посада; рід занять; місце проживання; родинний стан.

Встановлено, що злочини у процесі приватизації вчиняються групою осіб. Найбільш високий рівень активності таких злочинів спостерігається серед керівників підрозділів та фінансово-бухгалтерських працівників підприємств, а також серед працівників тих юридичних осіб, які на підставі угод, укладених з державними органами приватизації, здійснюють продаж державного майна, у тому числі в формі проведення аукціонів (конкурсів). Тому, в роботі звертається увага також на структуру та особливості організованих злочинних груп у сфері приватизації державного та комунального майна.

На основі зазначеного, дисертантом зроблено висновок, що злочини у сфері приватизації державного та комунального майна здійснюються професійно підготовленими особами з достатньо високим інтелектуальним рівнем, які наділені необхідними службовими засобами та можливостями для реалізації своїх злочинних задумів.

При аналізі предмета злочину у процесі приватизації показано його зв'язок з іншими елементами криміналістичної характеристики.

Пропонується обстановку вчинення злочинів у сфері приватизації розглядати, як сукупність загальних і специфічних умов економічного, соціального і виробничого характеру, що склалися в процесі приватизації, які використовуються організаторами злочинної діяльності для розробки кримінальної технології вчинення таких злочинів.

Аналіз слідчої практики дозволив виділити також специфіку обстановки злочинів у сфері приватизації, вчинених організованою групою осіб.

На основі вищезазначеного вважаємо, що різноманіття об'єктів приватизації а також комплексність злочинних дій суб'єктів дають підстави для включення нового елементу до криміналістичної характеристики злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна - «кримінальної технології».

Кримінальна технологія злочину, що вчиняється у процесі приватизації державного та комунального майна - це сукупність дій, операцій, прийомів, методів, форм дії злочинця, організованих злочинних формувань при виборі сфери і предмета злочинного посягання, способу злочину, його планування, вчинення різноманітних підготовчих дій, з подальшим приховуванням його слідів, забезпеченням заходів безпеки за допомогою корумпованих зв'язків із службовими особами державних органів влади.

Розглянута характеристика дає змогу побудувати моделі технологій вчинення злочинів у процесі приватизації.

Розділ **другий «Методичні засади розслідування фактів незаконної приватизації державного та комунального майна»** складається з чотирьох підрозділів і присвячений особливостям організації процесу розслідування та перевірки матеріалів по незаконних фактах приватизації, на початковому етапі.

У *підрозділі 2.1. «Коло обставин, які підлягають встановленню при розслідуванні злочинів, що вчиняються у процесі приватизації»* зазначається, що складнощі на початковому та наступному етапах розслідування злочинів, передбачених ст.ст. 233-235 КК України, пов'язані із тією обставиною, що значна кількість таких кримінальних справ закривається за відсутністю події чи складу злочину.

Тому автором запропоновано, виходячи з процесуальних позицій (ст. 64 КПК України) та кримінально-правової оцінки злочинних порушень у процесі приватизації, встановлення наступного кола обставин: 1) змісту злочинних дій, засобів і умов їх вчинення (спосіб підготовки, вчинення, приховування злочину, місце, час, використані документи та ін.); 2) предмета злочину (що стало предметом посягання: державне, комунальне майно (які віднесені до відповідних груп об'єктів приватизації), приватизаційні папери; 3) осіб, які можуть бути причетними до кримінальних порушень у процесі приватизації.

Перераховані вище обставини можуть бути уточнені (доповнені) залежно від конкретних обставин справи, яка розслідується.

У *підрозділі 2.2. «Криміналістичний аналіз первісної інформації, слідчих ситуацій і визначення тактичних завдань розслідування злочинів, вчинених у процесі приватизації державного та комунального майна»* на основі аналізу практики визначено найбільш розповсюджені слідчі ситуації, які виникають на момент порушення кримінальної справи.

У розслідуванні, у справах про незаконну приватизацію, великого значення набуває дослідча перевірка вихідної інформації, яка містить ознаки вказаних злочинів. Саме на цьому етапі збираються і аналізуються

основні документи щодо зазначеної категорії злочинів. Такі документи доцільно об'єднати в певні групи і підгрупи, визначити їх інформаційний зміст, місця знаходження та обставини, які потрібно з'ясувати.

До найбільш інформаційно-значущих документів слід віднести: 1) організаційно-правові; 2) установчі; 3) регламентуючі; 4) розпорядчі; 5) бухгалтерські (облікові); 6) приватизаційні; 7) документи, що відображають виробничо-господарські та договірні операції; 8) документи по обліку кадрів; 9) документи контролюючих та інших державних органів; 10) документи правоохоронних і виконавчих органів влади; 11) електронні документи; 12) «чорнові» документи та ін.

Дослідження якої-небудь групи або всієї системи документів пов'язане з видом конкретного злочину, і слідчою ситуацією, що складається, на певному етапі розслідування.

Необхідним на початковому етапі розслідування злочинів, що вчиняються у процесі приватизації, є проведення оперативно-розшукових заходів, які дозволять виявити у первинній інформації ознаки злочину, встановити можливість фіксації фактів злочинної діяльності, визначити місцезнаходження та забезпечення і збереження до моменту процесуальної виїмки відповідних документів, а також встановити осіб, причетних до злочинної діяльності у даному процесі.

На формування вихідних слідчих ситуацій впливають характер і зміст інформації, отриманої з відповідних джерел. Цей взаємозв'язок пропонується визначати таким чином:

Перша ситуація: надійшла інформація про незаконну приватизацію державного та комунального майна. Джерелами такої інформації можуть бути: 1) документи: акти інвентаризації, акти приватизації різних груп об'єктів, приватизаційні документи тощо; 2) заяви громадян чи повідомлення посадових осіб: посадових осіб органів приватизації, покупців, незалежних експертів (оцінщиків) або працівників аудиторських фірм, працівників трудових колективів, реєстраторів, членів приватизаційних комісій, суб'єктів підприємницької діяльності чиї права порушені або будь-яких осіб, які приймають участь в приватизації але не причетні до злочинної діяльності; 3) підсумки вивчених архівних кримінальних справ та відпрацювання офіційних повідомлень з державних органів приватизації щодо порушень нормативних актів, які регламентують чи забороняють приватизацію певних об'єктів, рішення господарського суду тощо.

Друга ситуація: надійшла інформація про недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного майна або підприємств та їх подальшого використання.

Інформація надходить, в основному, від: працівників підприємства чи місцевих мешканців у випадку припинення функціонування об'єкта, посадових осіб органів влади чи управління при зміні виду діяльності об'єкта. Інформація також може бути отримана в процесі вивчення кримінальних справ чи інформації інших оперативних підрозділів.

Господарський суд може надати інформацію про призначення провадження щодо визнання підприємства банкрутом.

Третя ситуація: надійшла інформація про незаконні дії щодо використання приватизаційних паперів у процесі приватизації. Джерелами даної інформації є повідомлення: посадових осіб органів приватизації, державних реєстраторів, акціонерів та членів правління АТ, тобто будь-яких посадових осіб державних контролюючих органів, що приймають участь, здійснюють контроль за обігом приватизаційних сертифікатів, житлових чеків. Дана інформація може також міститися у заявах громадян щодо незаконних дій фінансових посередників (інвестиційних фондів та компаній) тощо.

Означені слідчі ситуації можуть бути деталізовані з урахуванням того, яка інформація міститься в первісних даних про основні обставини вчинення злочину.

У підрозділі 2.3. «Типові програми дослідження обставин злочину вчиненого у процесі приватизації державного та комунального майна» рекомендується на початковому етапі розслідування даних злочинів використовувати відповідну систему типових програм дослідження обставин події і причетних до неї осіб, яку можна викласти у вигляді трьох основних підсистем: 1) тактичні завдання при надходженні первинної інформації про незаконну приватизацію державного та комунального майна; 2) тактичні завдання в залежності від результатів перевірки первинної інформації про недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного майна або підприємств та їх подальшого використання; 3) тактичні завдання в залежності від результатів перевірки первинної інформації щодо використання приватизаційних паперів у процесі приватизації.

В роботі обставини, що з'ясовуються у зазначених підсистемах, деталізуються у відповідних напрямках.

У підрозділі 2.4. «Слідчі версії і основні засоби вирішення типових завдань у вихідних слідчих ситуаціях при розслідуванні злочинів вчинених у процесі приватизації» враховуючи аналіз вихідної інформації розглянуті основні слідчі версії, напрямки, шляхи та засоби їх перевірки стосовно до обставин таких злочинів.

Спрямованість розслідування визначається потребою отримати максимально повну інформацію про злочин. Це досягається висуненням та перевіркою загальних типових версій: 1) злочин у процесі приватизації мав місце за обставин, що вказані підозрюваним, свідками та ін.; 2) злочину у процесі приватизації не було; 3) має місце інше правопорушення або неправильна оцінка події з боку свідка, органів розслідування, контрольно-наглядових органів; 4) має місце цілеспрямований наклеп.

Число та характер версій визначається специфікою кожного із способів вчинення злочинів у процесі приватизації державного та комунального майна, часом, місцем (регіон, об'єкт приватизації) його вчинення та іншими факторами.

В роботі вказується на шляхи та засоби перевірки розроблених версій. **Розділ третій «Організаційно-тактичні засади розслідування фактів незаконної приватизації державного та комунального майна»** складається з трьох підрозділів, в яких проаналізовано використання спеціальних знань, визначено форми і зміст взаємодії, що здійснюється на стадії перевірки первинної інформації та розглянуті тактичні положення при проведенні окремих слідчих дій.

У підрозділі 3.1. *«Особливості використання спеціальних знань під час розслідування»* проаналізовано використання спеціальних знань у різних формах: 1) консультативної діяльності знаючих осіб при проведенні дослідчої перевірки заяв, повідомлень, іншої інформації про злочин; 2) участі спеціаліста при проведенні слідчих дій (ст. 128-1 КПК); 3) проведення документальних ревізій, аудиторських перевірок (ст. 66 КПК); 4) призначення експертизи (ст. 196 КПК).

У підрозділі 3.2. *«Організаційно-тактичні засади взаємодії правоохоронних та контролюючих органів при виявленні та розслідуванні фактів незаконної приватизації»* визначено три основні блоки взаємодіючих суб'єктів: 1) правоохоронні та судові органи; 2) органи державного нагляду та контролю; 3) інші недержавні підприємства, організації та громадськість.

Виділені та проаналізовані різні форми взаємодії слідчого та оперативних працівників, при розслідуванні зазначених злочинів: 1) процесуальні: спільний розгляд слідчим та оперативними працівниками первинних матеріалів про злочини і вирішення питання про порушення кримінальної справи; виконання доручень про проведення оперативно-розшукових заходів у кримінальній справі, що перебуває у провадженні слідчого; 2) не процесуальні: взаємних консультацій та взаємного обміну корисною інформацією між слідчим і оперативним працівником; спільного планування розслідування, обговорення результатів проведених слідчих дій та оперативно-розшукових заходів по мірі накопичення інформації у справі; спільних виїздів слідчого та оперативних працівників до інших регіонів для проведення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів тощо.

Для ефективності даної взаємодії у сфері роздержавлення та приватизації потрібна «Програма супроводу роздержавлення державного майна» або «Програма супроводу процесу приватизації державного та комунального майна в Україні». Це дозволило б на національному рівні визначати організаційні та практичні заходи органів всіх гілок влади України в даному процесі. Для цього пропонується постійний оперативний супровід процесу приватизації розглядати як систему організаційних, оперативно-тактичних та інших негласних і гласних заходів, спрямованих на отримання криміналістично-значущої інформації, для виявлення і розкриття злочинів, що вчиняються у процесі приватизації.

У підрозділі 3.3. *«Загальні тактичні положення при проведенні окремих слідчих дій»* визначено, що досягнення позитивних результатів

розслідування злочинів, що вчиняються у процесі приватизації, можливе лише при своєчасному, повному і тактично-правильному комплексному поєднанні таких слідчих дій як виїмка і огляд документів, допит, обшук, призначення і проведення судових експертиз (криміналістичної експертизи документів, технічної експертизи документів, почеркознавчої, судово-економічної).

Вивчення кримінальних справ дозволяє констатувати, що обшуки найчастіше проводилися: за місцем проживання підозрюваних, обвинувачених (54%); за місцем їх роботи у службових приміщеннях — офісах (28%); за місцем проживання їх родичів, знайомих (18%); у господарських приміщеннях підприємств (19%); в інших місцях - дачах, гаражах, садових ділянках, транспортних засобах (9 %).

Ситуації, що звичайно складаються при проведенні обшуків у справах досліджуваної нами категорії, можна диференціювати на дві групи: а) обшук, спрямований на вилучення предметів, документів або цінностей в осіб, безпосередньо не причетних до злочину; б) обшук з метою вилучення предметів, документів або цінностей в особи, яка ймовірно брала участь у вчиненні злочину.

Одночасно з проведенням обшуків здійснюються виїмка документів. Якщо для розкриття всіх злочинів загально-кримінального характеру основним засобом є сліди на місці події, в їх широкому розумінні, то, стосовно до розкриття злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна, таким основним засобом є документи (підрозділ 2.2.). Огляд таких документів є найважливішою невідкладною слідчою дією при розслідуванні даної категорії справ та найціннішим джерелом криміналістичної інформації (93%).

Допит - невід'ємна, обов'язкова слідча дія при розслідуванні будь-яких злочинів. У загальному вигляді коло допитуваних у справах про злочини досліджуваної категорії утворює три великі групи: а) особи, які перебувають у трудових відносинах відносно об'єктів приватизації; б) особи, які перебувають у трудових відносинах з об'єктом що приватизується; в) всі інші особи, які володіють доказовою інформацією.

Враховуючи, що в практиці розслідування злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна, виникає необхідність у проведенні й інших слідчих дій (арешт майна, запобіжні заходи, очна ставка, пред'явлення для впізнання, відтворення обстановки та обставин події тощо), доцільно їх використовувати в комплексі, в тому числі, з оперативно-розшуковими та організаційними заходами (тактичними операціями).

ВИСНОВКИ

На основі положень і пропозицій, що отриманні у результаті дисертаційного дослідження, можна зробити такі висновки:

1. Аналіз особливостей економіко — правового механізму дозволив виявити певні недоліки його правового і організаційного забезпечення, що дано змогу визначити криміногенні фактори, та роль даного механізму в реалізації злочинної діяльності.

2. Криміналістична класифікація злочинів, то вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна, дозволяє їх згрупувати за змістовно-функціональними ознаками таким чином: 1) базові злочини - безпосередньо пов'язані з приватизацією державного та комунального майна; 2) допоміжні злочини - спрямовані на забезпечення базової злочинної діяльності; 3) супутні злочини, що супроводжують факти незаконної приватизації і пов'язані з порушеннями у сфері господарської діяльності та у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку для отримання конфіденційної інформації.

Така класифікація дає підстави для розробки загально-теоретичної концепції розслідування зазначених злочинів, яка відповідає сучасному стану розвитку теорії криміналістичної методики розслідування та потребам слідчих органів у боротьбі із економічною організованою злочинною діяльністю.

3. Виходячи з аналізу механізму процесу приватизації та криміналістичної класифікації, злочини у даній сфері являють собою соціально-економічне деструктивне явище, яке проявляється у вчиненні винними особами умисних корисливих злочинів, безпосереднім об'єктом яких виступають відносини власності і відносини у сфері господарювання, з метою отримання незаконного доходу та для надання цим фактам легальної економічної діяльності.

4. Успішне розслідування злочинів, що вчиняються у процесі приватизації державного та комунального майна, забезпечує знання їх криміналістичної характеристики, структуру якої складають такі взаємопов'язані елементи: 1) дані про особу злочинця; 2) відомості про предмет посягання; 3) дані про обстановку вчинення злочину (місце, час й інші умови вчинення злочину). 4) дані, що характеризують кримінальний механізм злочину. Розглянута характеристика дає змогу побудувати моделі технологій вчинення злочинів у процесі приватизації.

5. В діяльності по вчиненню злочинів у процесі приватизації, пропонується виділити коло обставин, які підлягають встановленню, що відносяться до: 1) змісту злочинних дій, засобів і умов їх вчинення (спосіб підготовки, вчинення, приховування злочину, місце, час, використані документи та ін.); 2) предмета злочину (чи стали предметом посягання: майно відповідної форми власності, приватизаційні папери); 3) осіб, які можуть бути причетними до вчинення кримінального порушення у процесі приватизації Коло вказаних обставин може бути доповнено та деталізовано залежно від особливостей кримінальної технології, що використовувалась.

6. У розслідуванні, у справах про незаконну приватизацію, великого значення набуває дослідча перевірка вихідної інформації, яка містить ознаки вказаних злочинів. Саме на цьому етапі збираються і аналізуються основні документи щодо зазначеної категорії злочинів. Такі документи доцільно об'єднати в певні групи і підгрупи, визначити їх інформаційний зміст, місця знаходження та обставини, які потрібно з'ясувати.

7. Враховуючи узагальнення елементів злочинної діяльності, визначених в структурах криміналістичної класифікації та характеристики злочинів, що вчиняються у процесі приватизації, та характер і зміст інформації, отриманої з відповідних джерел, можна виділити наступні слідчі ситуації: 1) надійшла інформація про незаконну приватизацію державного та комунального майна; 2) надійшла інформація про недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного майна або підприємств та їх подальшого використання; 3) надійшла інформація про незаконні дії щодо використання приватизаційних паперів у процесі приватизації.

Означені слідчі ситуації в роботі деталізовані з урахуванням того, яка інформація міститься в первісних даних про основні обставини вчинення злочину.

8. Залежно від характеру ситуації, що склалася на початковому етапі розслідування, запропоновано використовувати відповідну систему типових програм дослідження обставин події і причетних до неї осіб, яку можна визначити у вигляді трьох основних підсистем (що розподіляються на відповідні блоки): 1) тактичні завдання при надходженні первинної інформації про незаконну приватизацію державного та комунального майна; 2) тактичні завдання в залежності від результатів перевірки первинної інформації про недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного майна або підприємств та їх подальшого використання; 3) тактичні завдання в залежності від результатів перевірки первинної інформації щодо використання приватизаційних паперів в процесі приватизації.

9. Залежно від характеру вказаної інформації, можуть бути висунуті відповідні версії, що підлягають перевірці слідчим шляхом. Автором розроблені типові версії щодо загальної оцінки розслідуваної події: 1) за її юридичним змістом; 2) за метою; 3) за складом учасників злочину та характером їх зв'язків; 4) за способом вчинення; 5) за етапами процесу приватизації. Визначені версії та типові завдання зумовлюють вибір засобів їх перевірки та вирішення на відповідних етапах розслідування.

10. При розслідуванні злочинів, що вчиняються у процесі приватизації, запропоновано необхідність використання спеціальних знань у формі: 1) консультативної діяльності знаючих осіб при проведенні дослідчої перевірки заяв, повідомлень, іншої інформації про злочин; 2) участі спеціаліста при проведенні слідчих дій (ст. 128-1 КПК); 3) проведення документальних ревізій, аудиторських перевірок (ст. 66 КПК); 4) призначення експертизи (ст. 196 КПК).

11. Визначено форми і зміст взаємодії на стадії перевірки первинної інформації про незаконні факти приватизації державного та комунального майна, та в ході розслідування даних злочинів, в яку включено три основні блоки взаємодіючих суб'єктів: 1) правоохоронні та судові органи; 2) органи державного нагляду та контролю; 3) інші недержавні підприємства, організації та громадськість.

Виділені та проаналізовані процесуальні та не процесуальні форми взаємодії слідчого та оперативних працівників, при розслідуванні зазначених злочинів.

12. Пропонується здійснювати постійний оперативний супровід процесу приватизації і розглядати його, як систему організаційних, оперативно-тактичних й інших негласних і гласних заходів, спрямованих на отримання криміналістично-значущої інформації, для своєчасного виявлення і розкриття вказаних злочинів.

13. Досягнення позитивних результатів розслідування злочинів, що вчиняються у процесі приватизації, можливе лише при своєчасному, повному і тактично-правильному комплексному поєднанні таких слідчих дій як виїмка і огляд документів, допит, обшук, призначення і проведення судових експертиз (криміналістичної експертизи документів, технічної експертизи документів, почеркознавчої, судово-економічної), оперативно-розшукових та організаційних заходів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Комісарчук Р.В. Дослідчі ситуації при розслідуванні злочинів в сфері приватизації /Р.В. Комісарчук //Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. - 2007. - № 3. — С. 209-215.

2. Комісарчук Р.В. Характеристика предмета злочинного посягання при незаконних фактах приватизації державного та комунального майна /Р.В. Комісарчук //Південноукраїнський правничий часопис: Науковий журнал /Одес. юрид. ін-т. Харків, нац. ун-т внутрішніх справ - 2007. - № 4. - С. 43-45.

3. Комісарчук Р.В. Обстановка вчинення злочину, як окремий елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері приватизації державного та комунального майна /Р.В. Комісарчук //Вісник прокуратури. - 2007. - № 11. - С. 63-70.

4. Комісарчук Р.В. Слідчі ситуації та версії на початковому етапі розслідування злочинів проти порядку приватизації /Р.В. Комісарчук //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. /ОНЮА. - О., 2007. - Вип. 32. - С. 92-99.

5. Комісарчук Р.В. Окремі способи вчинення злочинів проти порядку приватизації державного та комунального майна /Р.В. Комісарчук //Митна справа. - 2008. - № 4. - С. 83-88.

6. Комісарчук Р.В. Особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів Державної служби боротьби з економічною злочинністю при розслідуванні злочинів вчинюваних проти порядку приватизації /Р.В. Комісарчук //Боротьба з організованою злочинністю та корупцією (теорія і практика). - 2008. - № 18. -- С. 279-286.

7. Комісарчук Р.В. Взаємодія та координація правоохоронних та контролюючих органів України при виявленні та розслідуванні незаконних фактів приватизації /Р.В. Комісарчук /Правове життя сучасної України: тези доповідей 10-ї ювілейної звітної наук. конф. проф.-викл. і асп. складу /відп. ред. Ю.М. Оборотов; ОНЮА. - О., 2007. - С. 351-353.

8. Комісарчук Р.В. Предмет преступного посягательства при незаконных фактах приватизации государственного и коммунального имущества /Р.В. Комісарчук //Правовые традиции и их институционализация в Российской правовой системе: тезисы Междунар. науч.-практ. конф., 26-27 окт. 2007 г. /Курский гос. ун-т. - Курск, 2007. - С. 134-137.

9. Комісарчук Р.В. Типові загальні версії при виявленні незаконних фактів приватизації державного та комунального майна /Р.В. Комісарчук //Правове життя сучасної України: тези доповідей Всеукраїнської наук. конф., 18-19 квіт. 2008 р. /відп. ред. Ю.М. Оборотов; ОНЮА. - О., 2008. - С. 436-438.

АНОТАЦІЯ

Комісарчук Р.В. Основи розслідування фактів незаконної приватизації державного та комунального майна. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. - Одеська національна юридична академія, Одеса, 2008.

У рукописі досліджено основи формування методики розслідування злочинів, які вчиняються у сфері приватизації державного та комунального майна.

Викладені концептуальні положення криміналістичної класифікації та криміналістичної характеристики злочинів у зазначеній сфері.

Розкрита сутність методів і засобів дослідної перевірки в стадії порушення кримінальної справи.

Розроблені наукові рекомендації щодо: типових слідчих ситуацій; побудови версій; визначення тактичних завдань та засобів їх вирішення; організації оперативного супроводження приватизаційного процесу; взаємодії слідчих і оперативних підрозділів та органів, що мають контрольно-наглядові повноваження у сфері приватизації; використання спеціальних знань при розкритті та розслідуванні даних злочинів.

Ключові слова: криміналістика, методика розслідування, криміналістична класифікація злочинів, криміналістична характеристика, криміналістична тактика, економічні злочини, господарські злочини, злочини у сфері приватизації.

АННОТАЦИЯ

Комисарчук Р.В. Основы расследования фактов незаконной приватизации государственного и коммунального имущества. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 - уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза. - Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2008.

Диссертация является комплексным монографическим исследованием особенностей расследования преступлений, совершенных в процессе приватизации государственной и коммунальной собственности. В диссертации содержится ряд теоретических положений и практических рекомендаций, сформулированных в результате комплексного анализа следственно-судебной практики последних лет, имеющихся научных исследований относительно борьбы с экономическими преступлениями.

В диссертации определена сущность преступлений, совершенных в процессе приватизации государственного и коммунального имущества. Исследованы элементы криминалистической характеристики этих преступлений, накладывающие специфический отпечаток на методику их расследования.

В частности, дается характеристика предмета посягательства, обстановки совершения преступления, личности преступника и криминальной технологии совершения преступлений.

Полное раскрытие преступлений требует установления всех обстоятельств расследуемого события в необходимом объеме. Учитывая системный и деятельностный подходы, в деятельности по совершению преступлений в процессе приватизации, предлагается в указанных целях выделить обстоятельства, относящиеся к 1) обстоятельства преступного посягательства (способ подготовки, совершения, сокрытия преступления, место, время, использованные документы и др.); 2) предмет преступления; 3) личности преступника, которое может быть причастным к совершению преступления.

Раскрыта сущность следственной проверки, изложены методы, средства, приёмы которые предназначены для выявления признаков данных преступлений в стадии возбуждения уголовного дела.

С учётом сложностей самого процесса приватизации, в зависимости от характера следственной ситуации, возникшей на первоначальном этапе расследования, разработана система поисково-познавательных мероприятий направленных на их рациональное решение. Формулируются типовые версии, тактические задачи расследования и соответствующие им средства их решения.

Особенное внимание уделено рекомендациям в отношении: использования специальных знаний при раскрытии и расследовании

данных преступлений; организации оперативного сопровождения приватизационного процесса; взаимодействия следственных и оперативных подразделений и органов, которые наделены контрольно-надзорными полномочиями в сфере приватизации. При этом акцентируется внимание на проблемах взаимодействия между работниками правоохранительных органов на стадии возбуждения уголовного дела.

Разработаны тактические операции первоначального этапа расследования преступлений, совершаемых в процессе приватизации государственной и коммунальной собственности, в рамках которых исследуются особенности тактики проведения отдельных следственных действий (выемка и осмотр документов, обыск, допрос).

Разработанные диссертантом отдельные положения методики расследования преступлений, совершаемых в процессе приватизации, нашли своё применение в практической деятельности оперативных подразделений МВД Украины.

Ключевые слова: криминалистика, методика расследования, криминалистическая классификация преступлений, криминалистическая характеристика, криминалистическая тактика, экономические преступления, хозяйственные преступления, преступления в сфере приватизации.

SUMMARY

Komisarchuk R. V. Bases of investigation of facts of illegal privatization of the state and communal property. - Manuscript.

Dissertation for gaining the scientific degree of Candidate of Juridical Science in speciality 12.00.09 - Criminal Trial and Criminalistics; Expert testimony in Court. - Odessa National Academy of Law, Odessa, 2008.

This dissertation is the complex scientific research of problems of investigation of crimes which are committed in the sphere of privatization of the state and communal property.

In the dissertation conceptual positions of the criminalistic classification and the criminalistic characteristic of the indicated crimes are developed.

Scientific recommendations are given concerning the organisation of active maintenance of privatisation process, interaction of the inspector and operative authorities with the authorities that possess certain powers; uses special knowledge for disclosing and investigation of the indicated crimes.

The essence of a preprosecutorial technique is discovered, its structure and defining methods of characteristics of certain crimes in the prosecution stage are stated.

Key words: criminalistics, investigation technique, criminalistic classification of crimes, criminalistic characteristic, criminalistic tactics, economic crimes, crimes in privatisation sphere.